

14.6.2006

FinSoc - Hyvät käytännöt
Hyvän käytännön kuvaus

Koulutusvalmennus - opinnollisen kuntoutuksen hyvä käytäntö

Opinnollisen kuntoutuksen kehittämishankkeessa OpiKussa mallinnettiin koulutusvalmennus, jonka tarkoituksena on auttaa pitkäaikaistyötöntä siirtymävaiheissa työttömyydestä ammatilliseen työvoimakoulutukseen ja ammatillisesta työvoimakoulutuksesta työhön. Koulutusvalmennuksessa on kyse yksilöllisestä kokonaisvaltaisesti kuntouttavasta interventioista, jossa opiskelun esteitä raivaamalla mahdollistetaan ammattitutkinnon suorittaminen ja työllistyminen. Koulutusvalmennus on kolmivaiheinen prosessi, joka sisältää kaksi kriittistä siirtymää, joiden onnistumisen valmentaja varmistaa. Opinnollisen kuntoutuksen ryhmäaktiviteetit ja työllistymispolun suunnittelu sijoittuvat työttömyysvaiheeseen. Siirryttäessä ammatilliseen työvoimakoulutukseen valmentaja toimii kannustajana, opiskelun esteiden raivaajana sekä koordinoi opiskelijan tukiverkostoa. Siirryttäessä ammatillisesta koulutuksesta työelämään valmentaja avustaa työhön sijoittumisessa ollen tarvittaessa yhteydessä työnantajaan. Työllistymisen jälkeen valmentaja on vielä tarvittaessa osallistujan käytettävissä. Koko prosessi on joustava, yksilöllinen ja opinnollisesti työelämään kuntouttava. Koulutusvalmennuksen tavoitteena on tuoda esiin opiskelijan vahvuudet, joiden avulla hän pystyy ohjaamaan uraansa ja elämäänsä haluamallaan tavalla.

1. Toimintaympäristö, jossa hyvä käytäntö on tuotettu

Opinnollisen kuntoutuksen kehittämishanke OpiKu toteutettiin Rauman ja Eurajoen seudulla 1.2.2004–30.6.2006. Päävastuuviranomaisena toimi Satakunnan TE-keskus ja rahoittajana Euroopan Sosiaalirahasto (ESR). Hankkeen koordinoijana ja toteuttajana toimi Eurajoen kristillinen opisto ja yhteistyökumppaneina olivat Rauman Seudun Katulähetys ry, Rauman työvoimatoimisto, Rauman työvoiman palvelukeskus, Rauman kaupungin kansalaisopisto, Eurajoen kunta ja valtakunnallisena yhteistyötahona Sininauhaliitto.

OpiKu -hankkeen idea lähti liikkeelle parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietinnöstä 3/2002, jossa perätään koulutuksellista tasa-arvoa ja yleissivistävän koulutuksen mahdollistamista myös kaikkein heikoimmassa asemassa oleville. Hanke vastaa myös työvoimapolitiittisten suuntaviivojen tavoitteeseen työttömyyden pitkittymisen ehkäisemisestä ja syrjäytymisen vähentämisestä sekä työttömille suunnattujen ohjauspalvelujen parantamisesta. Kansanopistot ovat ottaneet opinnollisen kuntoutuksen kehittämisen erityistehtäväkseen.

OpiKu -hankkeen vapaatavoitteisen aktivointitoiminnan, kuten retkien, matkojen, kurssien ja askarteluryhmien toteutuksen yhteydessä havaitsimme, että pitkäaikaistyöttömän ammatilliseen opiskeluun ohjaaminen vaatii tuekseen asiakkaan henkilökohtaisten ongelmien purkamista, jotta opiskeluun aktivoituminen ja sisäisen motivaation syntyminen olisi mahdollista. Hankkeen toimintaan osallistui yhteensä 104 asiakasta, joista noin puolella arvioimme olleen päihdeongelman. Päihdeongelman taustalla oli useita muita ongelmia, jotka yhdessä johtivat työelämästä syrjäytymiseen ja osattomuuden kierteeseen.

Hankkeessa mallinnettiin pitkäaikaistyöttömän asiakkaan tarvitsemaa tukea ja ohjausta, kun tavoitteeksi asetettiin hänen ammatilliseen koulutukseen siirtyminen. Tulokseksi saatiin koulutusvalmennuspalvelun kuvaus. Koulutusvalmennuksen tuloksellisuuteen vaikuttaa asiakkaan lähtötilanne, jossa korostuvat asiakkaan henkilökohtaisten tavoitteiden esteenä olevat ongelmat ja niiden purkamismahdollisuudet.

Hankkeen ryhmätoiminnassa ja henkilökohtaisessa valmennuksessa toteutui asiakasnäkökulma ja toiminnan läpinäkyvyys. Asiakkaan kuulluksi tuleminen toteutui reflektiivisessä elämäntarinatyöskentelyssä. Asiakkaat muokkasivat myös hankkeesta tehtyyn kirjaan omia tapausesimerkkejään julkaistavaan muotoon.

Koulutusvalmentajapalvelun toimivuusnäyttö perustuu kokemuksellisiin havaintoihin ja kahden asiakkaan tapauskohtaiseen seurantaan (ks. alaluku Tulokset).

2. Hyvä käytäntö

Opinnollinen kuntoutus lähtee ajatuksesta, että opiskelu voi sisältää samalla tavalla kuntouttavia elementtejä kuin työnteon ajatellaan sisältävän. Opinnollisen kuntoutuksen tavoitteena on voimaantumisen avulla mahdollistaa osallistujalle työvoimakoulutukseen pyrkiminen ja siihen pääseminen, opiskeluissa suoriutuminen, ammattitutkinto ja työllistyminen (Kuvio 1).

Moniongelmaisen pitkäaikaistyöttömän valmennus koulutuksen kautta työelämään on mahdollista silloin kun asiakkaan/opiskelijan voimaantumisen edellytykset mahdollistuvat. Asiakkaan voimaantumisen esteet ovat hoitamattomia perusongelmia, joiden vaikutukset ovat voineet vaurioittaa itsetuntoa, aiheuttaa mielenterveysongelmia ja ne ovat haitanneet psykososiaalisten tavoitteiden saavuttamista. Henkilökohtaisessa valmennuksessa valmentaja toimii asiakkaan tavoitteiden mukaisesti, ratkaisukeskeisesti, läpinäkyvästi, luottamuksellisesti ja tukiverkostoa koordinoimalla mahdollistaa tavoitteiden asettelun, tavoitteisiin johtavan tuetun prosessin ja tavoitteiden saavuttamisen.

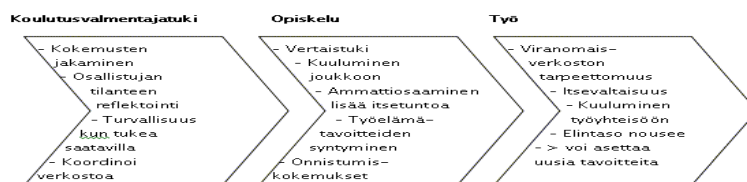
OpiKu- hankkeen kokemusten pohjalta näyttää siltä, että opinnollinen kuntoutus mahdollistaa sellaisten kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien osallistumisen työvoimapolitiittiseen ja ammatilliseen koulutukseen siirtymisen, joilla tähän mennessä on ollut huomattavia taidollisia ja tiedollisia esteitä osallistua em. opintoihin.

Työttömän syrjäytymispolku on mahdollista ohjata opinnolliselle polulle silloin, kun opiskelumotivaatiota on vielä olemassa. Oppilaitokset valitsevat kuitenkin parhaat hakijat (esimerkiksi sellaiset, joilla ei ole elämässään ongelmia tai aikaisempia koulutusten keskeytyksiä), jolloin heikot jatkavat syrjäytymispolullaan. Jos näille koulutuksesta syrjäytyville, heikossa työmarkkina-asemassa oleville ammattitaidottomille

pitkäaikaistyöttömille tarjotaan mahdollisuus koulutusvalmentajan tuella päästä opiskelemaan, olisi heillä mahdollisuus suorittaa ammattitutkinto ja päästä työelämään. Opiskelun loppuvaiheessa (siirtymävaihe) koulutusvalmentaja tukee opiskelijaa työllistymisessä, ja hän voi saada tukea tarvittaessa vielä työllistyttyäänkin. Koulutusvalmennuksen avulla voidaan parantaa koulutuksellista tasa-arvoa ja mahdollistaa kaikille elinikäinen oppiminen.

Voimaannuttavan prosessin elementtejä

Kuvio 1. Voimavarojen vapauttaminen

Koulutusvalmennus auttaa ammattitaidottomia koulutuksesta syrjäytyviä ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia työttömiä työelämään mahdollistamalla ammatillisen tutkinnon suorittamisen, tukemalla arjen hallinnan taitoja ja parantamalla itsetuntoa. Koulutusvalmennus voi toimia aktiivisena, tehokkaana ja tuloksellisena yhteiskuntatakuun

muotona. Koulutusvalmennuksessa yhdistyvät työelämään kuntouttava valmennus ja ammatillinen koulutus. Koulutusvalmennukseen sisältyvä opiskelun esteiden raivaus tapahtuu ennen opiskelua, opiskelun aikana ja jatkuu työllistymiseen saakka. Monenlaiset pitkäaikaistyöttömät, mukaan lukien oppisopimuksesta kiinnostuneet ja koulutuspäivärahaan oikeutetut, voivat hyötyä koulutusvalmennuksesta ja sen avulla voidaan vähentää koulutuksesta syrjäytymistä ja parantaa koulutuksellista tasa-arvoa.

Koulutusvalmennus on opinnollista kuntoutusta, jossa harjoitetaan osallistujan arjen hallinnan taitoja ja ennaltaehkäistään elämähallinnallisten ongelmien syntymistä. Valmentaja joutuu asiakkaan kanssa selvittämään mitä erilaisimpia opiskelun ja hyvän elämän esteiksi muodostuneita ongelmia ennen kuin asiakas pystyy suuntautumaan koulutuksellisiin tavoitteisiinsa. Koulutukseen siirtyminen on työttömälle muutosprosessi, johon hän usein tarvitsee ulkopuolista tukea. Uskaltaakseen suuntautua koulutukseen työttömän on voimaannuttava pystyäkseen kantamaan koulutuksen tai työnteon mukanaan tuoman vastuun ja epävarmuuden. Jo pelkkä tieto siitä, että valmentaja on saatavilla ja auttaa tarvittaessa, voi vähentää epävarmuutta.

Toimijat

Valmentajan taidot

Opinnollisen kuntoutuksen toteutuksessa tarvitaan asiakastyössä kehityshakuisia yksilövalmentajia. Valmennettavasta ja hänen tavoitteistaan riippuu mitä osaamista valmentajalta vaaditaan. Valmentaja toimii kentällä asiakkaan kanssa sekä koordinoi asiakkaan tukiverkoston kuuluvia tahoja asiakkaan tarpeen ja tavoitteiden mukaan.

Koulutusvalmentajan työskentelytapa muotoutuu hänen oman ammatillisuutensa pohjalle tavoitteena monialainen ja kokonaisvaltainen asioiden tarkastelu. Hänellä pitäisi olla tietoa voimaantumisen edellytyksistä, jotta valmennus voisi onnistuneesti tähdätä asiakkaan voimaantumisen mahdollistamiseen. Koulutusvalmentajan työskentelytapa on ratkaisukeskeinen asiakkaan omaa asiantuntijuutta kunnioittava ja asiakkaan voimavaroihin uskova. Yleissivistys ja perehtyneisyys asiakaskunnan ongelmakenttään sekä erilaisiin teorioihin, näkökulmiin vuorovaikutusmenetelmiin ym. luovat pohjan toimia rakentavasti asiakkaan tavoitteiden edistämiseksi. Pedagoginen työtapo mahdollistaa arjessa tapahtuvan elämähallinnan ohjauksen. Asiakkaan epäonnistumiset määritellään arvokkaina oppimiskokemuksina ja tämä toimintatapa annetaan myös asiakkaan käyttöön. Koulutusvalmentajan tulisi myös omata yhteistyötaitoja koordinoidessaan asiakkaan tukiverkoston asiakkaan tilanteen edistämiseksi.

Koulutusvalmentaja toimii tukiverkoston koordinoinnin ohella asiakkaan käytännön asioiden hoitajana sekä ohjaa asiakasta arjen hallinnassa, tavoitteellisessa ajattelussa sekä on aina asiakkaan saatavilla. Koulutusvalmentajan työ on jatkuvaa oppimista tarjoten siten mahdollisuuden jatkuvaan itsensä kehittämiseen. Työ tapahtuu pääasiassa asiakkaan omassa toimintaympäristössä.

Verkostotyö

Koulutusvalmennusta toteutetaan yhteistyössä työvoiman palvelukeskuksen, sosiaalitoimen ja oppilaitosten kanssa. Yhteistyöverkoston voivat kuulua myös terveydenhuollon tai kolmannen sektorin toimijat. Kolmannen sektorin toimijat voivat tarjota arvokasta vertaistukea ja harrastuspohjaisia aktiviteetteja, joissa asiakkaan sosiaalinen kenttä laajenee.

Myös asiakkaan perhe ja lähipiiri voivat tukea koulutusvalmennuksen onnistumista. Rekrytoivina tahoina voivat toimia mitkä tahansa, joilla on sellaisia asiakkaita, joiden uskotaan hyötyvän koulutusvalmennuksesta. Asiakas voi myös itse hakeutua opinnollisen kuntoutuksen toimintaan.

Opinnollisessa kuntoutuksessa koulutusvalmentajan tuen ohella asiakkailla on hyvä olla mahdollisuus osallistua johonkin ryhmässä tapahtuvaan kehittävään toimintaan kunnes hän aloittaa opiskelun.

Rakenne ja prosessi

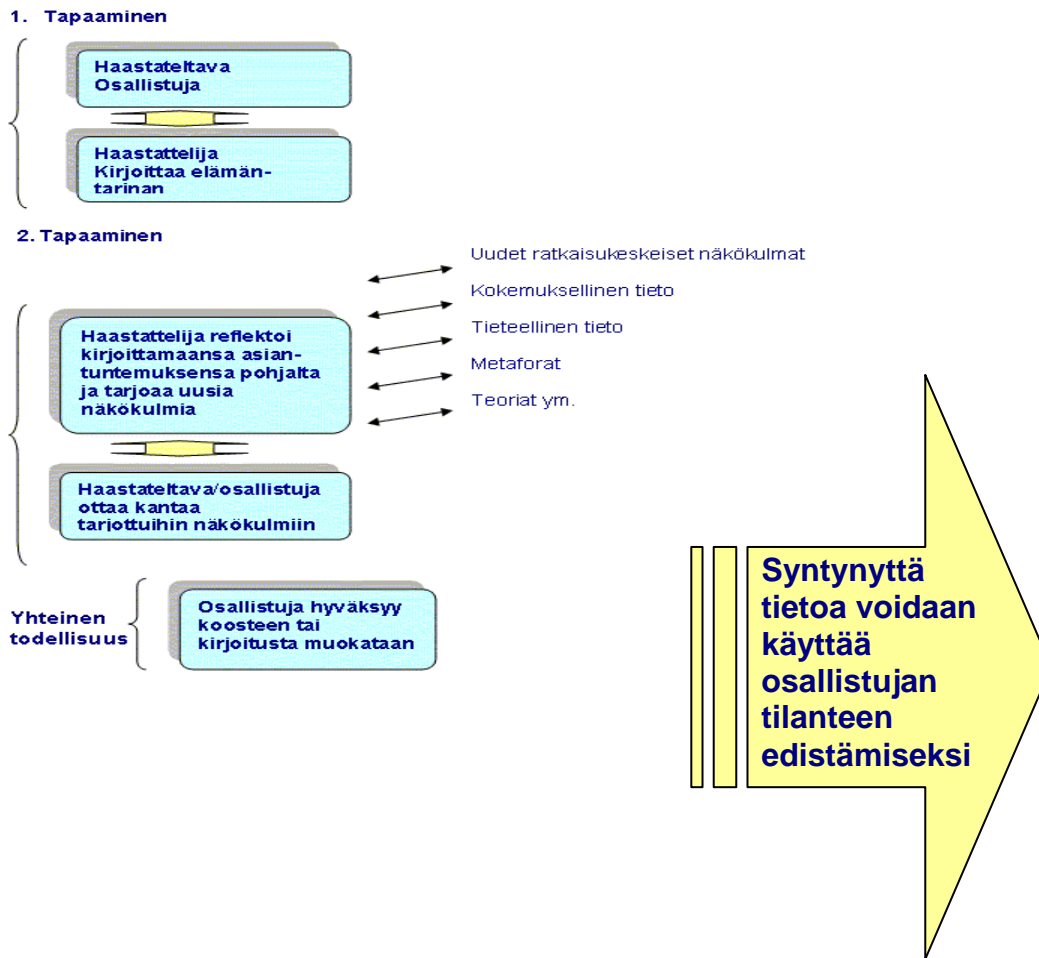
Koulutusvalmennus on henkilökohtainen ammatilliseen koulutukseen tähtäävä valmennusprosessi, jossa yhdistyvät terapeutin asiakkaan kanssa tapahtuva vuorovaikutus ja käytännön asioiden hoitaminen tasavertaisessa yhteistyössä asiakkaan kanssa. Kaikessa toiminnassa pyritään asiakkaan voimaantumisen mahdollistamiseen. Koulutusvalmennus on asiakkaan myönteisten kehien käynnistämistä ja kielteisten purkamista. Opinnollisen kuntoutuksen koulutusvalmennusmalli on kolmivaiheinen prosessi:

1) työttömyys → aktiviteetit, valmennus, opiskelun esteiden raivaus ja palveluverkoston koordinointi

Valmennus alkaa usein asiakkaan ollessa työttömänä, jolloin asiakas ohjataan valmentajan luokse. Valmentaja voi kohdata asiakkaan myös yhteistyötahon järjestämässä aktivointitoiminnassa etsivän työn periaatteella. Asiakkaan tutustumiskokemus valmentajaan on merkityksellinen valmennuksen onnistumiselle. Tutustumisvaiheessa asiakkaan on saatava mahdollisuus esittäytyä ja tulla kuulluksi. Asiakkaan elämä on tärkeä ja sen myönteiseen ja läpinäkyvään analysointiin voidaan käyttää reflektiivistä elämäntarinamenetelmää (Kuvio 2). Se on vuorovaikutteinen uusia näkökulmia avaava yhteistyömenetelmä, josta saatua tietoa voidaan käyttää jatkossa asiakkaan tilanteen edistämiseen.

Reflektiivinen elämäntarinamenetelmä on koulutusvalmentajan käyttämä menetelmä, joka alkaa asiakkaan elämäntarinan kattavasta haastattelusta, jonka koulutusvalmentaja kirjoittaa ylös haastattelutilanteesta. Sen jälkeen koulutusvalmentaja prosessoi kirjoittamaansa elämäntarinaa analysoiden sitä kirjallisesti eri näkökulmista oman ammatillisuutensa pohjalta. Seuraavassa tapaamisessa koulutusvalmentaja antaa asiakkaan tutustua analysoituun elämäntarinaan ja analysoinnissa esille tulleista näkökulmista ja teorioista keskustellaan yhdessä. Asiakas toimii keskustelussa oman elämänsä asiantuntijana ottaen kantaa koulutusvalmentajan tarjoamiin näkökulmiin. Elämäntarinnasta muokataan yhteistä todellisuutta asiakkaan näkemyksien mukaisesti. Asiakas saa itselleen kirjallisen elämäntarinnansa. Elämäntarinamenetelmä on asiakasta arvostava ja hänen elämäänsä kunnioittava vuorovaikutuksellinen menetelmä, joka voi tarjota uusia ratkaisukeskeisiä näkökulmia ja toimintatapoja suuntautua tulevaisuuteen.

REFLEKTIIVINEN ELÄMÄNTARINAMENETELMÄ

Kuvio 2. Reflektiivinen elämäntarinamenetelmä

2) koulutus → valmennus, opiskelun esteiden raivaus ja palveluverkoston koordinointi

Ammatillisen koulutuksen aloittaminen on asiakkaan koulutusvalmennusprosessin ensimmäinen kriittinen siirtymä, jossa hän tarvitsee tukea ja ohjausta. Koulutusvalmentaja jatkaa koulutuksen aikana asiakkaan kanssa opiskelun esteiden raivausta ja on yhteistyössä kouluttajiin tavoitteena opiskelun onnistuminen. Koulutusvalmentaja voi auttaa esimerkiksi opiskelussa ja työharjoittelupaikan etsimisessä. Ongelmien väheneminen vapauttaa asiakkaan energiaa opiskeluun. Koulutusvalmentaja ohjaa asiakasta katsomaan koulutuksen kautta avautuvia näköaloja kohti työllistymistä ja itsevaltaista elämää. Opiskelu mahdollistaa ryhmäytymisen opiskeluryhmään, ammatillisen identiteetin muodostumisen ja itsetunnon vahvistumisen. Koulutus on usein koulutusvalmennusprosessin pisin valmennusvaihe.

Voimavarojen vapautuminen ja tulevaisuuteen suuntautuminen edellyttää koulutusvalmentajan tuella tapahtuvaa ongelmien purkamista, jolloin tulevaisuuden mahdollisuudet, opiskelu ja työ avautuvat uudessa valossa. Voimaantuminen mahdollistuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa asiakkaan varmuus omasta pärjäämisestään ongelmien voittajana ja aktiivisena toimijana vahvistuu. Positiivisessa muutoksessa ongelmat koetaan voitettaviksi ja tulevaisuuden ajattelu antaa energiaa jatkaa opiskelua.

3) Työllistymisvaihe → valmennus, työllistymisen tukeminen, työnantajayhteyksien luominen ja tarvittaessa tukiverkoston koordinointi

Koulutuksen loppuvaiheessa lähenee toinen kriittinen siirtymä, työllistyminen. Se ei aina tapahdu heti koulutuksen päätyttyä, jolloin asiakas altistuu suurelle epävarmuudelle. Koulutusvalmentajan apu ja työllistymisen tukeminen ovat tärkeitä prosessin onnistumisessa. Opiskelun ja työllistymisen esteet on ehkä jo saatu raivattua ja asiakas on siirtymässä taloudellisesti itsevaltaiseen elämään. Joskus vielä työllistyttyäänkin asiakas voi tarvita koulutusvalmentajan tukea ja on tärkeätä, että sitä on saatavilla.

Tulokset

Määrälliset tulokset asiakkaiden opiskelupolulle siirtymisessä olivat vähäisiä OpiKu -hankkeen lyhydestä johtuen. Tulokset liittyvät henkilökohtaisiin valmennusprosesseihin, joissa mallinnettiin menetelmiä ja purettiin yhteistyöverkoston tuella asiakkaan aktivoitumisen esteenä olevia ongelmia ja ohjattiin asiakasta tunnistamaan ongelmansa ja hakeutumaan asiantuntija-avun piiriin. Asiakkaan aktivoitumista estää hänen voimavarojaan sitovat perusongelmat ja niiden kerrannaisvaikutukset. Koulutuksen aloittaminen ja siellä pärjääminen edellyttää samanaikaista koulutusvalmentajan tuella tapahtuvaa voimaantumisen esteiden raivaamista. Asiakkaat olivat pitkän kokonaisvaltaisen henkilökohtaisen tuen tarpeessa. Kaksi asiakasta työllistyi ja neljä aloitti opiskelun.

OpiKU -hankkeen tuloksena syntyneessä Satakunnan TE-keskuksen julkaisusarjassa ilmestyneessä kirjassa ”Miten voimaannuttaa pitkäaikaistyötön koulutuksen kautta työhön” (Tsoukas 2006) esitellään tarkemmin koulutusvalmentajapalvelua ja koulutusvalmennuksen kehittämismahdollisuuksia tuettaessa pitkäaikaistyötöntä koulutuksen kautta työelämään.

Tapausesimerkki Ville 30v, pitkäaikaistyötön:

Ville on osallistunut vuodesta 2005 alkaen opinnollisen kuntoutuksen kehittämisprojektin OpiKu:n toimintaan. Villen pitkäaikaistyöttömyyden taustalla olevaan neurologiseen perusongelmaan päästiin valmennuksen ansiosta käsiksi.

Tausta

Ville oli ensimmäisen kerran psykiatrisissa tutkimuksissa 12 -vuotiaana. Koulusta (5. luokka) poissaolojen takia hänet siirrettiin tarkkailuluokalle kuudennesta luokasta alkaen. Tarkkailuluokalla paha olo lisääntyi ja hänellä oli alkoholikokeiluja ja itsetuhoista käyttäytymistä. Paniikkihäiriö todettiin Villen ollessa 16-vuotias, johon hänelle määrättiin lääkitys. Peruskoulun jälkeen Ville aloitti ammatillisen koulutuksen, joka kuitenkin keskeytyi. Ville muutti 18-vuotiaana omaan asuntoon, jolloin elämään tuli huumeiden, päihteiden ja lääkkeiden sekakäyttö. Aktiivista käyttöä kesti noin 8 vuotta, jonka jälkeen Ville hakeutui itse korvaushoitoon. 2,5 vuotta kestänyt korvaushoito katkaistiin retkahduksen ja poissaolon takia. Sen jälkeen Ville on saanut vieroitusoireet tasaantumaan terveyskeskuksesta saamallaan särky- ja rauhoittavilla lääkkeillä. Villen kuulo alkoi heikentyä noin neljä vuotta sitten, jonka syytä tutkitaan yhä. Kuulo on molemmissa korvissa huonontunut ja toisessa korvassa hänellä on kuulolaite. Kuulovamman ja paniikkihäiriön lisäksi Villellä on todettu hepatiitti ja fibromyalgia. Sairaudet ja pitkäaikaistyöttömyys sekä yleisen elämäntilanteen jatkuminen päämäärättömänä vähentävät elämäntyytyväisyyttä ja lisäävät ahdistuneisuutta. Villen kohdalla kyse on kasaantuneesta huono-osaisuudesta, jossa yhdistyvät ammattitaidottomuus, pitkäaikainen työttömyys, toimeentulo-ongelmat sekä elämänhallintaan ja terveyteen liittyvät ongelmat, joiden kerrannaisvaikutuksena hän kokee voimattomuutta

ohjata elämäänsä. Ilman kokonaisvaltaisia, voimaannuttamisen mahdollistavaa ammatillista kuntoutusta työelämästä syrjäytymien on Villen kohdalla väistämätöntä. Takana on jo yli kymmenen vuoden työttömyys.

Päätelmä

Jo lapsuudessa ilmenneet tarkkaamattomuuteen ja sitoutumattomuuteen liittyvät ongelmat voivat viitata neuropsykiatriseen ongelmaan ADD, joka diagnosoimattomana on voinut syventää muiden ongelmien kasautumista ja syrjäytymistä kouluiästä saakka. Myös äidin haastattelu tuki epäilyä. Oman toiminnan johtamisessa oli ongelmia, lisäksi lukemiseen keskittymisessä sekä luetun kokonaisuuden hahmottamisessa on vaikeuksia. Epäily kannattaisi kartoittaa neurokognitiivisilla tutkimuksilla. Viitteitä impulssikontrollin heikkoudesta ei haastattelussa ja yhteistyössä ole tullut esille. Neuropsykiatrisiin tukitoimiin pääsy edellyttää ongelman diagnosointia. Diagnoosi voisi olla avain tarvittaviin tukipalveluihin. Se mahdollistaisi tarvittavan psykososiaalisen tuen opiskelun aikana, terapian sekä ADHD – valmennuksen, josta Ville voisi hyötyä, etenkin kun projektin tuki loppuu.

Opiskelussa

Ville pääsi koulutusvalmentajan tuella työvoimakoulutukseen ja samanaikaisesti häntä autettiin projektissa selvittämään hoitamatta jääneitä asioitaan. Pyrkimyksenä oli purkaa huono-osaisuutta ylläpitävät rakenteet sekä tukea Villeä opiskelussa ja jokapäiväisen elämän mukanaan tuomissa asioissa. Villen kokonaisvaltaiseen valmennukseen sisältyi työklinikan tutkimuksiin tukeminen, opiskelun ja uusien elämäntapojen oppiminen, jonka tavoitteena oli päästä työelämään. Liittämällä ammatillinen opiskelu osaksi kokonaisvaltaista kuntoutussuunnitelmaa tuettiin parhaiten opiskelun esteistä kärsivää Villeä pääsemään normaaliin työelämään. Kokonaisvaltaisen ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena oli tukea Villeä ohjaamaan tavoitteellisesti omaa elämäänsä. Koulutuksen kautta toteutuva konkreettinen ammatillinen suunta ja tuki toteuttamisprosessin aikana motivoivat Villeä onnistumaan. Opiskelu mahdollisti omien vahvuuksien tiedostamista ja antoi arjelle struktuurin. Ville oli motivoitunut kokonaisvaltaisesta omaehtoiseen elämään tähtäävästä tavoitteesta, jonka saavuttamista hän piti realistisena. Jouten oloa ja tavoitteetonta toimintaa Ville piti kuntoutumisensa, mielenterveytensä ja toimintakykynsä kohentumisen suurimpana esteenä. Työttömänä ollessa toimeettomuus ja päämäärättömyys ovat aiheuttaneet ajoittaista masentuneisuutta ja sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Kokonaiskuntoutuksellisesti ammattitutkintoon johtavaa opiskelua voitiin hänen tapauksessaan pitää psykososiaalisen kehityksen - ja kuntoutuksen edellytyksenä ja syrjäytymisen katkaisemisena. Hyvän kehityksen takaamiseksi valmennuksen jatkuminen olisi turvattava. Tämä voisi toteutua, mikäli neuropsykiatriset kriteerit tuen tarpeesta täyttyvät.

Koulutuksen aikana Ville oli työklinikan tutkimusjaksolla, jossa hänet todettiin hieman normaalia älykkäämmäksi ja lievän masentuneisuuden ohella hänellä todettiin puutteita itsen johtamisen taidoissa ja hän jäi odottamaan lähetettä ADD -diagnoosin varmennukseen. Diagnoosin varmennus ja lääkkeen määrääminen venyivät projektin päättymisen jälkeiseen aikaan.

Ammattitutkinnon hankkimiseksi Villen on tarkoitus hankkia oppisopimuspaikka tai mennä ammattitutkintoon johtavaan koulutukseen.

Takaiskuja

Koulutusvalmentajan tuesta huolimatta Villellä on paljon poissaoloja. Ville ei pystynyt aamuisin lähtemään opiskeluun, joka johtuu itsen johtamisen heikkoudesta. Villen kohdalla

poissaolot aiheuttivat syyllisyyden tuntoa ja kasvavan kynnyksen palata takaisin opiskeluryhmään. Lääkityksellä, joka ei kohdistunut ADHD:n perusongelmaan, Ville ei pysynyt mukana koulutuksen edellyttämässä sitoutumisessa. Villeä hoitanut yksityinen psykiatri kirjoitti suosituksen koulutuksen lopettamiseen kunnes diagnoosi varmennettaisiin ja asianmukainen lääkitys saataisiin käyttöön. Koulutuksen keskeytys meni työvoimatoimikunnan käsittelyyn. Ville voi saada sanktiona kuusi viikkoa karenssia koulutuksen keskeyttämisestä. Hänen tapauksessaan opiskelun yrittäminen altisti rangaistustoimenpiteelle.

Koulutusvalmentajan osuus prosessissa

Koulutusvalmentajan innostamana Ville haki koulutukseen ja pääsi sinne. Työvoiman yhteispalvelukeskuksen ehdotuksesta ja koulutusvalmentajan kannustamana Ville lähti viikon kestäneelle työlinikan tutkimusjaksolle, jossa koulutusvalmentaja oli päivittäin mukana. Ilman koulutusvalmentajan tukea työlinikkajakso toisessa kaupungissa ei olisi ollut mahdollista. Koulutusvalmentaja on auttanut Villeä arjen asioissa, pitänyt yhteyttä viranomaisverkostoon, ollut yhteydessä äitiin ja varmistanut kouluun lähtöä sekä ohjannut velkaneuvojalle. Tukitoimet eivät Villen tapauksessa riittäneet opiskelun onnistumiseen vaan koulutus keskeytyi. Keskeyttämisen mukanaan tuomassa tilanteessa koulutusvalmentaja oli yhä tukena ja teki Villeä puoltavan selvityksen keskeyttämisen syystä työvoimatoimikunnalle. Hän muistutti lääkärikäynneistä ja lähti mukaan lääkärin vastaanotolle. Puhelinyhteys on valmennuksen aikana ollut lähes päivittäistä. Opiskelusuunnitelmat siirtyvät tuonemmas, mutta oppilaitokseen suunniteltu tutustumiskäynti tehtiin vielä koulutusvalmentajan kanssa ennen projektin päättymistä. Villelle mahdollistettiin tukisuhde myös projektin jälkeen.

Tapausesimerkki Merle 23v, pitkäaikaistyötön

Merle on osallistunut vuodesta 2005 alkaen oppilaitoksen kehittämisen projektin OpiKu:n toimintaan.

Tausta

Peruskoulussa Merle oli siirretty tarkkailuluokalle, pajakouluun, 8. ja 9. luokiksi runsaiden poissaolojen takia. ”Koulunkäynti ei silloin minua paljon kiinnostanut, eikä pajalla mitään opetettukaan, tehtiin vain puutöitä. Se oli turhauttavaa, olisin halunnut jotain haasteita”, Merle kuvailee.

Merlen osallistuessa projektin toimintaan esille nousi keskeytyneiden opintojen loppuun saattaminen. Merlellä oli keskeytynyt palvelualan koulutus. Opiskelustaan Merle sai hyviä arvosanoja, mutta opinnot keskeytyivät sairauden takia. Nyt sairaus on saatu tasapainoon lääkityksellä. Merlellä ei ole oppimisen ongelmia. Opiskeluun vaikuttaneet ongelmat ovat johtuneet sairaudesta, joka pysyy nyt lääkkeillä kurissa. Merle aloitti projektin tukemana yksilöllistetyn ammatillisen opiskelun muun ryhmän mukana ylimääräisenä opiskelijana.

Takaisku

Ensimmäisen näytön Merle suoritti hyväksytysti. Olimme ymmärtäneet väärin, että projekti voisi maksaa näyttöjen aiheuttamat kulut. Omaehtoinen koulutus oli lääninhallituksen rahoittamaa, ja oppilaspaikkojen määrä oli rajattu. Ylimääräisistä opiskelijoista oppilaitos ei saanut korvausta. Näytöt suoritettiin normaalisti osana koulutusta, joten Merlen näyttöihin ei oppilaitos saanut mitään erillistä rahoitusta. Sosiaalitoimi suostui kuitenkin maksamaan ensimmäisen näytön aiheuttamat kulut oppilaitokselle, mutta jatko näytti epävarmalta.

Merlelle haluttiin löytää mahdollisuus alkaneen opiskelun loppuun saattamiseksi ja turvata tätä kautta myöhemmin pääsy työelämään. Merle kuului taustaltaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten riskiryhmään, koska hän on ollut peruskoulussa erityisluokalla ja opinnot ammatillisessa koulutuksessa olivat jo kerran keskeytyneet. Aiemmat opiskelun esteet on kuitenkin nyt lääkityksellä korjattu, ja tämänhetkiset opiskeluvalmiudet ovat hyvät. Opiskelu olisi Merlelle juuri oikea väylä hyvään elämään ja täysvaltaiseksi kansalaiseksi työelämään.

Merlen opiskelun mahdollistamiseksi oli vain yksi tie: työhallinnon yhdelle henkilölle ostama koulutus, ns. suorahankinta, josta päättivät viranomaiset. Suorahankinnasta päättävään työvoimatoimikunnan kokoukseen toimitettiin oppilaitoksesta tarkka opiskelusuunnitelma, jossa oli määritelty näyttöjen lisäksi muun opetuksen osuus. Lisäksi toimitettiin koulutuksen tarpeellisuutta puoltavat lausunnot projektista ja lääkäriltä. Projektin antama lausunto tarkastutettiin Merlellä, jota hän kommentoi seuraavasti:

”Hyvin laadittu esitys muuten.. ja taustat on pengottu ihan OK! Siihen vois vaan lisätä että, jos toi rahoitus nyt "kusee" niin mun opiskelut on kyllä sitten opiskeltu ja mahdollisuus ammatin/työpaikan saamiseen tuhattu. Nyt on kyse sentään pienen IHMISEN tulevaisuudesta. JEPS!
Koodaillaan :)

Merleen oltiin yhteydessä opiskelun aikana, häntä autettiin pienissä käytännön asioissa ja häneltä kyseltiin välillä kuulumisia. Lisäksi toimittiin välittäjätahona asioiden etenemiseksi. Merle suoriutui kaikista projektin aikana olleista näytöistään. Yksi näyttö jäi vielä suoritettavaksi projektin päättymisen jälkeen.

Lähteet:

OpiKu - Aktiiviseksi kansalaiseksi oppinollisen kuntoutuksen ja yleissivistävän koulutuksen avulla, 1.2.2004 – 30.6.2006 (S01492)

Tsoukas, Kristiina (2006) Miten voimaannuttaa pitkäaikaistyötön koulutuksen kautta työhön. Satakunnan TE-keskuksen julkaisu 2006. Kehitys Oy.

Kuvauksen tekijä:

Kristiina Tsoukas, Projektipäällikkö/Opiku-kehittämishanke, Eurajoen kristillinen opisto
044 0328861

